

Legal regime as a form of regulation of industrial safety

Myroslava Sirant, Olga Matulkina***

Received: 2022-08-25

Accepted: 2022-09-15

DOI: <http://doi.org/10.46489/gpj.2022-2-4-1>

Abstract. The article considers the legal regime as a form of regulation of industrial safety. The methodological basis of the research is the method of system analysis and the functional approach to the study of legal phenomena. The topicality of the topic is due to the need for a rational, legal and effective use of the relevant legal regimes for regulating industrial safety, but also for the protection of rights and freedom - the right to life and safety, which are important values of the state. It is noted that the use of a functional approach to the definition of the legal regime allows to consider the legal regime in dynamics, to highlight its structural elements. The legal regime means a special order of legal regulation, which is put into effect for specific reasons, taking into account the uniqueness of the social situation and is not applied in that form in other spheres. Perception of the legal regime exclusively as a set of norms or institutions of law, on the contrary, significantly impoverishes the content, turns it into a static phenomenon, equates it with a group of legal norms fixed in a normative legal act. Implementation of public administration is impossible without the establishment of administrative and legal regimes in certain spheres of social reality. The content of the administrative and legal regimes for ensuring industrial safety is determined by a set of rules regulated by the norms of administrative law. Regime organization of management provides a regime that determines the legal status of the subject of management. The administrative-legal regime of industrial safety of high-risk facilities provides for and allows the regulation of relations arising under regime conditions by the norms of other branches of law. In this sense, there is every reason to talk about complex legal regimes in the field under investigation, in which the administrative-legal regime acts as one of the elements of a complex regime-legal formation.

Keywords: administrative law, state administration, object of increased danger, technical regulation, technical regulation, regime organization.

* Myroslava Sirant, professor of the department of law theory and constitutionalism, doctor of legal sciences, professor, Lviv Polytechnic National University, Institute of Law, Psychology and Innovative Education, ORCID ID: 0000-0002-9393-2397

** Olga Matulkina, 4th year student, Lviv Polytechnic National University, Institute of Law, Psychology and Innovative Education

ВСТУП

Постановка проблеми. Технічний та технологічний розвиток промисловості створює реальні та потенційні виклики для людства, суспільства та держави. В умовах розвитку суспільства стану промислової безпеки приділяють значну увагу. Забезпечення промислової безпеки потребує спеціального правового регулювання, якому властивий адміністративно-правовий характер. Це спеціальне правове регулювання реалізується через правовий режим, що встановлює правову форму регулювання суспільних відносин у певній галузі. Сучасна концепція забезпечення промислової безпеки у світлі вдосконалення законодавства про забезпечення промислової безпеки, що склалася, обумовлена значним ускладненням функціонування складних енергоємних технологічних процесів у промисловості. Незважаючи на значні зміни та перетворення законодавства у галузі промислової безпеки, робота з реформування не закінчилася, що обумовлено реалізацією Угоди про асоціацію України і Європейського Союзу. Продовжується процес розробки нових норм законодавства у сфері виконання наглядової функції, що вимагає проведення досліджень у сфері суспільних відносин, що досліджується.

Аналіз дослідження проблеми. Наукові проблемами правового регулювання адміністративно-правових режимів приділяли увагу українські вчені: В. Б. Аверьянов, О. М. Бандурка, Ю. П. Битяк, Ю. В. Дубко, А. С. Євстігнєєв, Т. О. Коломоєць, В. В. Конопльов, В. В. Костицький, С. О. Кузніченко, О. І. Нікітенко, О. І. Остапенко, Г. С. Поліщук і інші. Водночас, адаптація національного законодавства до вимог Європейського Союзу показує, що деякі з проблемних питань зазначеної теми залишились не висвітленими.

Метою статті є дослідження правового режиму як форми регулювання промислової безпеки.

РЕЗУЛЬТАТИ

У юридичній літературі категорія правовий режим широко використовується. Термін «режим» (від лат. *regimen*) багатогранний. Під ним розуміється метод управління, сукупність правил, заходів, норм задля досягнення мети, дій; умови діяльності, роботи; державний лад.

У галузях права існують режими, кожен із яких має свої особливості, зумовлені предметом правового регулювання. Правові режими мають нормативну основу, що включає сукупність відповідних прийомів, коштів, способів організації поведінки суб'єктів правовідносин.

У змісті поняття режим закладено правове вираження ступеня жорсткості правового регулювання з урахуванням конкретних обмежень свобод і обмеження допустимого рівня активності суб'єктів режиму. Правові режими включають цілий набір методів і типів правового регулювання. Порівняно з юридичними процедурами правові режими характеризуються більшою статичністю, оскільки спрямовані на закріплення статусу суспільних відносин. Правові процедури – це динамічна частина режимів, що існують у межах певної галузі. Правові режими мають формально-юридичний та змістовний аспекти.

Поняття «правовий режим» докладно розглядається з позиції загальної теорії права, оскільки за допомогою теорії можна дати поглиблену характеристику галузі права. Це зумовлено декількома факторами: предметом правового регулювання; методом правового регулювання сформованих суспільних відносин; юридичним інструментарієм, заснованим на принципах, властивих конкретній галузі права; наявністю

особливого нормативно-правового акта, що закріплює загальні положення та основні правові засоби [1, с. 139].

Практичне здійснення правового режиму забезпечується у вигляді гарантії юридичного порядку, властивого кожній галузі права. Поняття правового режиму доцільно розглядати крізь призму змісту предмета та методу правового регулювання конкретних суспільних відносин у певній галузі.

Щодо адміністративного права, слід виділити самостійні предмет і спосіб правового регулювання. Складнощі виникають із позиції визначення засобів адміністративно-правового регулювання, належної уваги яким не приділяється у сучасних наукових дослідженнях. Метою правового режиму є стабільний порядок у державі та суспільстві. Його досягнення передбачається у вигляді забезпечення безпеки. Дії держави та її структур у межах забезпечення публічної безпеки спрямовані на створення та підтримання необхідного рівня захищеності публічної безпеки в Україні.

Правові режими, що встановлюються, мають особливості, що виражаються у визначенні: об'єктів спеціального правового впливу; кола суб'єктів реалізації права, обсягу їх повноважень; особливих принципів, форм і методів діяльності.

Класифікація правових режимів, здійснювана законодавцем та дослідниками, проводиться з різних підстав. Найбільш загальними є: сфери дії – це найбільш загальний підхід до класифікації, що дозволяє розділяти на міжнародно-правові та внутрішньодержавні правові режими; найбільш застосованим є адміністративно-правовий режим, який з комплексного характеру адміністративного законодавства може одночасно відбиватися у різних галузях

права; тривалість дії (тимчасові чи постійні); підстави встановлення; об'єкти правового впливу; суб'єкти реалізації встановлюваних правових розпоряджень.

Серед вчених, які займаються дослідженням сутності та змісту правових режимів, немає єдності точок зору на сутність адміністративно-правових режимів, які є обов'язковою складовою особливих правових режимів.

Законодавство України дає визначення лише двох видів особливих правових режимів: надзвичайний стан та військовий стан [2, с. 570].

До особливих показників правових режимів можна віднести: підставами встановлення є або надзвичайна ситуація певного виду і умови, передбачені законом; за правовим впливом на суспільні відносини вони мають комплексний характер; запровадження правових режимів прямо чи опосередковано передбачається Конституцією України та конкретизується спеціальним законодавством; порядок запровадження вимагає дотримання певної процедури; тривалість дії носить тимчасовий характер; обсяг обмежень, що вводяться, може мати послідовний поступовий характер і повинен відповідати характеру реальних загроз, що лежать в основі; забезпечення спеціальних правових режимів здійснюється за допомогою механізму правового регулювання, що містить підзаконні нормативно-правові акти, в яких визначаються роль і місце конкретних органів виконавчої влади щодо ліквідації загроз [3, с.104].

Наприклад, О. І. Остапенко розглядає адміністративно-правове регулювання як механізм імперативно-нормативного впорядкування організації та діяльності суб'єктів і об'єктів управління та формування

стійкого правового порядку їх функціонування [4, с. 578-579].

У науці відсутні дефініції форм адміністративно-правового регулювання та немає чіткого пояснення сутності їх різновидів. Адміністративне право забезпечує визначення основ правового статусу суб'єктів адміністративних правовідносин шляхом закріплення конкретних прав і обов'язків, встановлення гарантій, заходів адміністративної відповідальності за скоєні правопорушення, принципи реалізації прав у межах адміністративних правовідносин. Щодо вибору між засобами прямого та непрямого правового регулювання, то у даний час наголошується на тенденції переважання непрямого регулювання, що пов'язано з процесами в економічній та політичній сферах життя суспільства.

Необхідно розглянути принципову різницю між формою адміністративно-правового регулювання та правовою формою, оскільки форма адміністративно-правового регулювання представляє поєднання засобів щодо конкретних регульованих відносин, об'єднаних загальним порядком застосування.

Основною формою адміністративно-правового регулювання у наведеному контексті виступає результат непрямого управління – адміністративно-правовий режим, який у науці адміністративного права розглядається з двох позицій – режим військового та надзвичайного стану.

З позиції конкретизації змісту адміністративно-правового режиму, розглядають правовий режим, що виражається у певному поєднанні юридичних засобів і створює бажаний соціальний стан і конкретну ступінь сприятливості чи не сприятливості задоволення інтересів суб'єктів права. Правовий режим представляє центральну форму правового

регулювання, оскільки забезпечує реалізацію прав і досягнення конкретної мети регулювання.

Якщо правове регулювання у функціональному значенні – це орієнтир для суб'єктів права на нормативні приписи у межах правовідносин, а діяльність щодо здійснення регулятивної функції має епізодичний корекційний характер, то на підставі цього підходу можна говорити про чинники, що визначають виникнення превентивного регулювання [5, с. 42].

Вибудовується певна залежність між правом і вибором відповідного режиму, що забезпечує його втілення – реалізацію у межах конкретних суспільних відносин. З позиції адміністративного права галузь створює специфічний адміністративно-правовий режим регулювання суспільних відносин. Як різновид правового режиму, адміністративно-правовий режим відрізняється необхідністю впорядкування суспільних відносин у сфері управління, а якщо конкретизувати зміст з позиції адміністративного права, то, безпосередньо, у сфері державного управління.

Принципово важливим є розкриття змісту – сутності адміністративно-правового режиму. Сутність адміністративно-правового режиму розкривається у врегульованому нормами законодавства порядку діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а також поведінки фізичних і юридичних осіб, регламентації порядку реалізації прав і обов'язків у конкретних ситуаціях та у певних умовах.

Адміністративно-правовий режим – це порядок, але порядок специфічний і спрямований на врегулювання діяльності суб'єктів права у різних сферах державного життя. Доцільно розглядати адміністративно-правовий

режим як систему адміністративно-правових норм, що передбачають у змісті положення про дозволи, заборони та приписи, що підлягають дотриманню всіма суб'єктами, призначеними для встановлення певного порядку взаємодії між суб'єктами у конкретній галузі суспільних відносин, створених з метою оптимізації регулювання суспільних процесів.

Елементами адміністративно-правового режиму доцільно визнати мету та завдання запровадження, об'єкт, суб'єктний склад, коло прав та обов'язків у контексті режиму, принципи реалізації, які закладають основу правового регулювання адміністративно-правового режиму.

На нашу думку, простежується умовна тотожність природи адміністративно-правового режиму з формами державного регулювання окремими категоріями суспільних відносин адміністративним правом. Адміністративно-правовому режиму відповідає аналогічна відносинам влади-підпорядкування правова дія.

Під адміністративно-правовим режимом промислової безпеки у діяльності об'єктів підвищеної небезпеки доцільно розглядати нормативно врегульовану сукупність правил, нормативів і розпоряджень щодо здійснення конкретних дій суб'єктами промислової діяльності, режим здійснення їх прав і обов'язків з метою підвищення ефективності правового регулювання, скорочення адміністративних перешкод для формування та вдосконалення інноваційної діяльності у промисловому виробництві та інших галузях економіки.

Значну роль у правовому забезпеченні адміністративно-правових режимів приділяють законодавчим актам і підзаконним актам виконавчих органів державної влади. В основі правового регулювання закладено

положення Основного закону, що закладають принципові засади розвитку економіки та підприємницької діяльності в Україні та порядку здійснення державного управління у цій сфері [6].

Ключовим нормативно-правовим актом, що забезпечує правове регулювання інституту промислової безпеки, є Закон «Про об'єкти підвищеної небезпеки» [7]. Державна політика у галузі забезпечення безпеки є частиною внутрішньої та зовнішньої політики, представляє сукупність скоординованих і об'єднаних єдиним задумом політичних, організаційних, соціально-економічних, військових, правових, інформаційних, спеціальних і інших заходів.

Державна політика реалізується державними та місцевими органами влади на основі Стратегії національної безпеки України, інших концептуальних і доктринальних документів [8]. У її реалізації беруть участь громадяни та громадські об'єднання.

Відповідно до зазначеного Закону діяльність із забезпечення безпеки включає: прогнозування, виявлення, аналіз і оцінку загроз безпеці; визначення основних напрямів державної політики та стратегічне планування; правове регулювання; розробку та застосування комплексу оперативних і довготривалих заходів щодо виявлення, попередження та усунення загроз безпеці, локалізації та нейтралізації наслідків прояву; застосування спеціальних економічних заходів; організацію наукової діяльності; координацію діяльності державних і місцевих органів; міжнародне співробітництво; здійснення заходів відповідно до законодавства України.

Правове забезпечення промислової безпеки в Україні здійснюється у відповідність до положень закону «Про об'єкти підвищеної небезпеки», у змісті

якого закріплені економічні, правові та соціальні засади забезпечення безпечної експлуатації об'єктів підвищеної небезпеки.

Законодавець визначив дві мети: дія Закону спрямована на запобігання аваріям на небезпечних виробничих об'єктах, на забезпечення готовності об'єктів підвищеної небезпеки до локалізації та ліквідації наслідків аварій.

Головним об'єктом правового регулювання стають об'єкти підвищеної небезпеки. Законом забезпечується правове регулювання галузі промислової безпеки та режиму правового регулювання у галузі промислової безпеки.

З метою віднесення об'єкта до об'єктів підвищеної небезпеки необхідно враховувати дві обставини. По-перше, наявність різних небезпечних речовин одного виду та їх кількості. По-друге, доцільно брати до уваги характеристики сусідніх об'єктів підвищеної небезпеки [9].

Якщо при експлуатації, капітальному ремонті, консервації або ліквідації об'єкта підвищеної небезпеки потрібен відступ від вимог промислової безпеки, або якщо таких вимог недостатньо або вони не встановлені, особа, яка здійснює підготовку проектної документації на будівництво, реконструкцію об'єктів підвищеної небезпеки може розробити спеціальні вимоги до експлуатації, капітального ремонту, консервації або ліквідації об'єкту підвищеної небезпеки шляхом включення таких вимог до обґрунтування безпеки відповідного об'єкта підвищеної небезпеки.

Забезпечення промислової безпеки регламентують: Кодекс законів України про працю; Цивільний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Кодекс законів про надра; Законами: «Про технічне регулювання і оцінку відповідності»;

«Про використання атомної енергії та радіаційну безпеку»; «Про охорону навколишнього природного середовища»; «Про охорону праці»; «Про ліцензування видів господарської діяльності»; постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових заходів державного нагляду (контролю) за додержанням законодавства у сферах охорони праці, промислової безпеки, гігієни праці, поводження з вибуховими матеріалами промислового призначення, праці, зайнятості населення, зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю, здійснення державного гірничого нагляду Державною службою з питань праці» та інші [10-13].

Відповідно до положень Закону «Про об'єкти підвищеної небезпеки» правове забезпечення промислової безпеки об'єктів підвищеної небезпеки забезпечується нормами міжнародних договорів і принципами міжнародного права, що відповідають положенням Конституції України.

До ключових міжнародних актів, у змісті яких розкриваються принципи забезпечення промислової безпеки об'єктів підвищеної небезпеки належить Віденська Конвенція 1994 року «Про ядерну безпеку», Об'єднана конвенція про безпеку поводження з відпрацьованим паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами 1997 року, Гельсінську Конвенцію 1992 року «Про транскордонний вплив промислових аварій», Женевські Рекомендації МОП 1993 року № 174 «Про запобігання великих промислових аварій». Зазначені міжнародні документи після процедури ратифікації включено у національну правову систему. Важливою ланкою правового регулювання у сфері забезпечення промислової безпеки на

даний час є акти Європейського Союзу, що торкаються питань промислової сфери, забезпечення санітарних заходів, порядку проведення перевірок промислових об'єктів.

З метою забезпечення промислової безпеки необхідно розробити технічний регламент промислової безпеки, який повинен включати: аналіз стану промислової безпеки суб'єктів господарювання; аналіз стану управлінських процесів, ризиків управління та системи внутрішнього контролю; розроблення концепції промислової безпеки; моніторинг забезпечення промислової безпеки; організацію запровадження систем забезпечення промислової безпеки; проведення на основі нормативних актів занять із забезпечення промислової безпеки [14, с. 151].

У створенні, здійсненні адміністративно-правового режиму промислової безпеки, крім правової підсистеми, значення має організаційна підсистема. Значна частина правозастосовної діяльності виконавчих органів державної влади та їх посадових осіб обслуговується організаційною підсистемою.

У результаті забезпечення ефективної організаційної діяльності створюються особливі правозастосовні структури та механізми координації, що гарантують збирання та обробку інформаційних даних про функціонування об'єкта, розробку комплексних програм взаємодії всіх суб'єктів, що забезпечують підтримку режиму.

За допомогою внутрішньої організаційної інфраструктури забезпечується дотримання, реалізація та дієвість встановлених правовим режимом правил. Основу інфраструктури утворюють режимні органи, створювані спеціально у даних умовах, з урахуванням конкретного адміністративно-правового режиму.

Зазначені органи комплектуються персоналом, спеціально підготовленим для здійснення покладених завдань за умов конкретних правових режимів, забезпечуються необхідними засобами технічної охорони, контролю та нагляду. У разі конкретного правового режиму, коло повноважень даних органів можна систематизувати так:

- здійснення наглядових функцій, що забезпечують дотримання режимних правил у сфері, що охороняється;

- у межах забезпечення попереднього нагляду реалізація системи погоджень, дозволів і контролю щодо здійснення конкретних видів діяльності організацій та окремих категорій осіб у сфері режимних відносин;

- забезпечення адміністративних процедур державної реєстрації встановлених законом видів діяльності, з урахуванням факторів та категорій осіб у сфері даного режиму на користь забезпечення промислової та державної безпеки;

- забезпечення реалізації наглядових повноважень з метою притягнення порушників до адміністративної відповідальності, забезпечення превентивних заходів щодо можливих порушень;

- забезпечення системного моніторингу з метою отримання статистичних даних про роботу промислових об'єктів;

- контроль за дотриманням заборон щодо певної діяльності, результати якої можуть стати причиною порушень правил або загрожувати публічній безпеці у сфері, що охороняється;

- гарантувати реалізацію фізичної охорони та технічного захисту на режимних об'єктах.

Встановлення заходів відповідальності одна із ключових умов забезпечення дотримання адміністративно-правових режимів. У

системі державного управління переважно застосовуються заходи адміністративного впливу.

Система органів державної влади, яка здійснює контрольно-наглядові повноваження у сфері промислової безпеки, визначається Кабінетом Міністрів України. Органи виконавчої влади, яким надано право здійснювати функції нормотворення, надання дозволів, здійснення контролю та нагляду у галузі промислової безпеки об'єктів підвищеної небезпеки. На них покладається обов'язок погодження нормативно-правових актів, що розробляються, координація діяльності у галузі промислової безпеки з іншими органами виконавчої влади.

ВИСНОВКИ

Промислова безпека об'єктів підвищеної небезпеки, представляє техніко-юридичне явище, під яким розуміється сукупність опосередкованих небезпечними виробничими об'єктами суспільних відносин, регульованих системою юридичних норм з метою запобігання, локалізації та ліквідації умов і факторів, що створюють потенційну чи реальну небезпеку життєво важливим об'єктам.

References

1. Nastyuk V. YA., Koropatnik I. M., Karelin V. V. Sutnist' ta znachennya administratyvno-pravovoho rezhymu tsyvil'no-viys'kovoho spivrobitnytstva. Yurydychnyy naukovyy elektronnyy zhurnal. 2020. № 4. S. 191-195.
2. Administratyvne pravo Ukrainy (zahal'na chastyna): navchal'nyy posibnyk / Ostapenko O. I. Kovaliv M. V., Yesimov S. S. ta in. L'viv: SPOLOM, 2021. 616 s.
3. Chumachenko I. YE. Osoblyvosti pravovoho rezhymu vodnykh ob"yektiv, shcho vykorystovuyut'sya dlya potreb hidroenerhetyky. Aktual'ni problemy vitchyznyanoi yurysprudentsiyi. 2021. № 3. S. 103-108.

Спеціальний правовий режим промислової безпеки – це адміністративно-правовий режим діяльності органів виконавчої влади, які використовують дозвільні, наглядові та примусові методи соціально-об'єктивних та правових заходів забезпечення промислової безпеки. Головна мета адміністративно-правового режиму промислової безпеки – забезпечити розробку, створення та реалізацію нормативів (правил, інструкцій), що гарантують функціонування системи заходів, що істотно знижують відсоток ймовірностей та настання загроз чи небезпеки у межах діяльності об'єкта підвищеної небезпеки. Зазначені заходи, незважаючи на обмежувальний характер, забезпечують збереження та захист інтересів особи, суспільства та держави.

Технічний прогрес створює нові технології, які в окремих випадках несуть реальні ризики порушень правил промислової безпеки, що відповідно вимагає проведення подальших наукових розвідок щодо правових режимів регулювання промислової безпеки.

4. Yesimov S. S. Preventyvne rehulyuvannya: teoretychni aspekty. Sotsial'no-pravovi studiyi. 2020. Vypusk 3 (9). S. 40-47.
5. Konstytutsiya Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254/96#Text>
6. Pro ob"yekty pidvyshchenoyi nebezpeky: Zakon Ukrainy vid 18.01.2001 r. № 2245-III. URL. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2245-14#Text>
7. Pro rishennya Rady natsional'noyi bezpeky i oborony Ukrainy vid 14 veresnya 2020 roku «Pro Stratehiyu natsional'noyi bezpeky Ukrainy»: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 14.09.2020 r. №

- 392/2020. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
8. Pro zatverdzhennya kryteriyiv, za yakymy otsinyuyet'sya stupin' ryzyku vid provadzhennya hospodars'koyi diyal'nosti ta vyznachayet'sya periodychnist' provedennya planovykh zakhodiv derzhavnoho nahlyadu (kontrolyu) za doderzhannyam zakonodavstva u sferakh okhorony pratsi, promyslovoyi bezpeky, hihiyeny pratsi, povodzhennya z vybukhovymy materialamy promyslovoho pryznachennya, pratsi, zaynyatosti naselennya, zaynyatosti ta pratsevlashtuvannya osib z invalidnistyu, zdiysnennya derzhavnoho hirnychoho nahlyadu Derzhavnoyu sluzhboyu z pytan' pratsi: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny vid 20.05.2020 r. № 383. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-2020-%D0%BF#Text>
9. Pro tekhnichne rehulyuvannya i otsinku vidpovidnosti: Zakon Ukrayiny vid 15.01.2015 r. № 124-VIII. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text>
10. Pro vykorystannya atomnoyi enerhiyi ta radiatsiynu bezpeku: Zakon Ukrayiny vid 08.00.1995 r. № 39/95. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/39/95-vr>
11. Pro okhoronu navkolyshn'oho pryrodnoho seredovyscha: Zakon Ukrayiny vid 25.06.1991 r. № 1264-KHII. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>
12. Pro okhoronu pratsi: Zakon Ukrayiny vid 14.10.1992 r. № 2694-KHII. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2694-12>
13. Pro litsenzuvannya vydiv hospodars'koyi diyal'nosti: Zakon Ukrayiny vid 02.03.2015 r. № 222-VIII. URL.
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/222-19>
14. Kovaliv M. V., Sopil'nyk L. I., Sopil'nyk R. L., Yesimov S. S. Tekhnichne rehulyuvannya v systemi prava Ukrayiny. Naukovi zapysky L'vivs'koho universytetu biznesu i prava. 2020. № 25. S. 149-155.